

สหพันธ์ของสมาคมจิตแพทย์แห่งเอเชีย: ประวัติและบทบาทของจิตแพทย์ไทย

พิเชฐ อุดมรัตน์*

*คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมาชิกของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทยหลายคนยังไม่ทราบว่าเมื่อสมาคมได้รับท่านเป็นสมาชิกแล้ว ท่านก็จะได้รับสิทธิเป็นสมาชิกของสหพันธ์ของสมาคมจิตแพทย์แห่งเอเชีย (Asian Federation of Psychiatric Associations, AFPA) โดยอัตโนมัติ เนื่องจากสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทยของเราเป็นสมาชิกของ AFPA มาตั้งแต่ต้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบอกถึงประวัติความเป็นมาขององค์กรนี้ รวมทั้งบทบาทของจิตแพทย์ไทยในการร่วมบริหารและพัฒนาองค์กรดังกล่าว

ประวัติความเป็นมา

จุดกำเนิดของแนวคิดในการรวมเครือข่ายสมาคมจิตแพทย์ในเอเชีย เกิดขึ้นภายหลังจากที่เห็นสมาคมจิตแพทย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ได้รวมตัวกันเป็นสหพันธ์จิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตแห่งอาเซียน (ASEAN Federation for Psychiatry and Mental Health, AFPMH) ในการประชุมที่กรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ. 1991¹

ในปีค.ศ. 2002 เมื่อสมาคมจิตแพทย์โลก (World Psychiatric Association, WPA) ได้ร่วมกับ Japanese Society of Psychiatry and Neurology (JSPN) จัดการประชุม World Congress of Psychiatry (WCP) เป็นครั้งแรกในทวีปเอเชีย ณ เมืองโยโกฮามะ (Yokohama) จึงจัดประกายให้ Prof. Naotaka Shinfuku (จากญี่ปุ่น) และ Prof. M P Deva (จากมาเลเซีย) ได้นัดให้จิตแพทย์จากทวีปเอเชียมาหารือถึงแนวคิดการรวมเครือข่ายของสมาคมจิตแพทย์ในทวีปนี้ขึ้น ซึ่งที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะมีองค์กรนี้² ต่อมาในปี ค.ศ. 2006 เมื่อผู้พิมพ์ได้เป็นประธานของ AFPMH ทาง Prof. M P Dava ก็ได้มาเสนอแนวคิดนี้ในที่ประชุมของผู้บริหาร AFPMH เช่นกัน ซึ่งสมาชิกของ AFPMH ทั้ง 5 ประเทศ ได้เห็นพ้องต้องกันและลงมติเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ AFPA

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2007 AFPA ได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการที่เมืองลอสแอนเจลิส ประเทศปาเกีสถาน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ด้านจิตเวชศาสตร์หลายแห่ง เช่น สมาคมจิตแพทย์โลก สมาคมจิตแพทย์อเมริกัน ราชวิทยาลัยจิตแพทย์แห่งสหราชอาณาจักร ฯลฯ และในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 2017 AFPA ได้ยื่นจดทะเบียนอย่างเป็นทางการที่สำนักงานลงทะเบียนในเขตซูโอะ ของกรุงโตเกียว

พัฒนาการของ AFPA ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

1. การจัดประชุม World Congress of Asian Psychiatry (WCAP)

AFPA ได้จัดการประชุมระดับโลกด้านจิตเวชศาสตร์ในเอเชียทุกๆ 2 ปี โดยจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 2007 ที่เมืองกัว (Goa) ประเทศอินเดีย จากนั้นก็หมุนเวียนไปจัดตามภูมิภาคอื่นๆ ของทวีปเอเชียมาอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

2. การประชุมจิตเวชศาสตร์ในเอเชียระดับภูมิภาค (Regional Congress of Asian Psychiatry, RCAP) และการประชุมจิตเวชศาสตร์ในเอเชียระดับนานาชาติ (International Congress of Asian Psychiatry, ICAP)

เมื่อผมได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานของ AFPA วาระ ค.ศ. 2013 - 2015 ผมจึงได้เสนอว่า การมาประชุมของคณะผู้บริหารทุกๆ 2 ปีที่มีการจัด WCAP นั้น น่าจะเนิ่นนานไป และเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง AFPA กับสมาคมจิตแพทย์ในอนุทวีปต่างๆ ของเอเชียให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จึงน่าจะจัดให้มีการประชุมทางวิชาการในปีที่ไม่มีการจัด WCAP แต่เป็นการประชุมวิชาการในขนาดที่เล็กกว่า และเน้นไปที่สมาชิกที่เป็นสมาคมจิตแพทย์ในอนุทวีปนั้นๆ เช่น เอเชียใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

Corresponding author: พิชเชฐ อุดมรัตน์

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Email: pudomratn74@gmail.com

วันรับ 3 พฤศจิกายน 2568 วันแก้ไข 8 ธันวาคม 2568 วันตอบรับ 8 ธันวาคม 2568

ตารางที่ 1 แสดงชื่อเมือง ประเทศ และปีที่จัดการประชุม World Congress of Asian Psychiatry (WCAP) ตั้งแต่ครั้งที่ 1 - 11

ครั้งที่	ปี ค.ศ. (วัน เดือน)	ชื่อเมืองที่จัด	ประเทศ	จำนวนคนที่เข้าประชุม (โดยประมาณ)*
1	2007 (2 - 5 ส.ค.)	กัว	อินเดีย	300
2	2009 (7 - 10 พ.ย.)	ไทเป	ไต้หวัน	700
3	2011 (31 ก.ค. - 4 ส.ค.)	เมลเบิร์น	ออสเตรเลีย	500
4	2013 (20 - 23 ส.ค.)**	กรุงเทพฯ	ไทย	1,200
5	2015 (3 - 6 มี.ค.)	ฟูกูโอกะ	ญี่ปุ่น	502
6	2017 (24 - 26 มี.ค.)	อาบูดาบี	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	550
7	2019 (21 - 24 ก.พ.)	ซิดนีย์	ออสเตรเลีย	350
8	2021 (ก.ย.)***	กัลกัตตา	อินเดีย	ไม่มีข้อมูล
9	2022 (16 - 18 ก.ย.)	ไฮเดอราบัด	อินเดีย	500
10	2024 (5 - 7 ธ.ค.)	บาห์ลี	อินโดนีเซีย	ไม่มีข้อมูล
11	2026 (6 - 8 ต.ค.)****	ซัปโปโร	ญี่ปุ่น	ยังไม่ถึงเวลาประชุม

*ตัวเลขนี้ได้มาจาก official website ของ AFPA³

**การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นที่โรงแรม Centara Grand at Central Plaza ลาดพร้าว กรุงเทพฯ โดยมีชื่อ Theme ว่า Asian Collaboration for the Betterment of Mental Health

***เนื่องจากสถานการณ์โควิด การประชุมครั้งนี้จึงถูกปรับเป็นการประชุมออนไลน์ครั้งวัน ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2021 และเมื่อสถานการณ์สงบแล้ว ทางประเทศอินเดียจึงขอจัดการประชุมขึ้นอีกครั้ง

****ในขณะที่เขียนบทความพิเศษนี้ การประชุมดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างเตรียมการ

คณะผู้บริหาร AFPA เห็นชอบในแนวคิดดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการประชุมจิตเวชศาสตร์ในเอเชียระดับภูมิภาคขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2014 ซึ่งเป็นการจัดประชุม RCAP เป็นครั้งแรก และการประชุมครั้งนี้ได้จัดให้มีการมอบรางวัล AFPA Lifetime Achievement Award ให้กับจิตแพทย์เอเชียที่ได้อุทิศตนเองในการทำงานเพื่อพัฒนาจิตเวชศาสตร์ทั้งในระดับประเทศของตนเอง และระดับทวีปเอเชียเป็นการส่วนรวมด้วย ซึ่งผมเป็นผู้เสนอแนวคิดเรื่องการมอบรางวัลนี้ และได้รับความเห็นชอบจากคณะผู้บริหาร AFPA

นับจนถึงปัจจุบันนี้มีผู้ได้รับรางวัล AFPA Lifetime Achievement Award ไปแล้ว 4 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

สำหรับการประชุมในระดับภูมิภาคนั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 2016 ได้จัดขึ้นที่กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา แต่ทาง Sri Lanka College of Psychiatrists ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมขอเปลี่ยนชื่อการประชุมจาก Regional Congress เป็น International Congress แทน ส่วนการประชุมในระดับภูมิภาคครั้งต่อไปจะจัดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้ชื่อการประชุมว่า South-East Asia AFPA Regional Conference ระหว่างวันที่ 1 - 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2026 ณ เมืองยอกยาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อผู้ได้รับรางวัล AFPA Lifetime Achievement Award

ปี ค.ศ.	ชื่อ-สกุล ผู้รับรางวัล	ประเทศ
2014	1. Prof. Naotaka Shinfuku 2. Prof. Lourdes L. Ignacio	ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์
2015	Prof. Dinesh Bhugra ⁴	อินเดีย/สหราชอาณาจักร
2016	Prof. Norman Sartorius*	สวีเดน

*แม้ Prof. Norman Sartorius จะไม่ได้เป็นคนเอเชียแต่ได้รับการเสนอชื่อ เพราะเป็นผู้ทุ่มเทในการพัฒนาจิตเวชศาสตร์ในเอเชียหลายโครงการ รวมทั้งได้เข้ามาเป็น council member ของ AFPA และเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ AFPA ในหลายๆ เรื่อง

โครงสร้างและผู้บริหาร

เดิมทีคณะผู้บริหารของ AFPA มาจากการเลือกกันเองในกลุ่มนายกสมาคมจิตแพทย์ในทวีปเอเชีย หรืออดีตนายก หรือจิตแพทย์อาวุโส โดย Prof. M. P. Deva ปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งประธาน (president) คนแรก และเสนอให้ Prof. Naotaka Shinfuku เป็นประธานแทน ได้แสดงรายชื่อประธานของ AFPA ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันไว้ในตารางที่ 3

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จิตแพทย์ไทยได้รับความไว้วางใจให้เป็นคณะผู้บริหารของ AFPA ในตำแหน่งของ Secretary for Finance หลายคน ได้แก่ นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (ค.ศ. 2013 - 2015), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิงกมลพร วรธนฤทธิ์ (ค.ศ. 2021 - 2024) และ รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงจารุรินทร์ ปิตานพวงศ์ (ค.ศ. 2024 - 2026)

บทสรุป

ประเทศไทยโดยสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย จัดว่าเป็นสมาชิกที่สำคัญของ AFPA มาตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะการเข้าไปร่วมแก้ไขปัญหาในช่วงที่องค์กรเกิดวิกฤตแยกเป็น 2 ฝ่าย โดยต่างฝ่ายต่างจัด WCAP ในปี ค.ศ. 2013 ผลของการเห็นพ้อง

ต้องกันใน “Bangkok Resolutions” ได้ทำให้สมาคมจิตแพทย์ของประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย ได้กลับมาสมัครสมาชิกและดำรงความเป็นเอกภาพร่วมกันได้ในที่สุด จิตแพทย์ไทยจึงควรใช้เวทีของการประชุม WCAP ซึ่งเป็นการประชุมวิชาการทุกๆ 2 ปีของ AFPA ในการสร้างเครือข่าย (network) ความสัมพันธ์กับจิตแพทย์ของประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Udomratn P. ASEAN Federation for Psychiatry and Mental Health (AFPMH). J Psychiatr Assoc Thailand 2008; 53(4): 335-41.
2. Shinfuku N, Javed A, Udomratn P. A history of the Asian Federation of Psychiatric Associations (AFPA). Bull AFPA 2025; 12(1): 18-20.
3. Asian Federation of Psychiatric Associations. Previous meetings: WCAP and others [Internet]. [cited 2026 Sep. 26]. Available from: https://www.afpa.asia/previous_meetings.
4. Bhugra, Dinesh, and others (eds), 'Pichet Udomratn', in Dinesh Bhugra (ed.), Psychiatrists on Psychiatry: Conversations with leaders. [Internet]. (Oxford, 2023; online edn, Oxford Academic, 1 Aug. 2023), [cited 2026 Sep. 26]. Available from: <https://doi.org/10.1093/med/9780198853954.003.0025>.

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อประธานของ AFPA ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

ปี ค.ศ.	ชื่อ-สกุล ประธาน	ประเทศ
2009 - 2011	Prof. Naotaka Shinfuku (รักษาการประธาน)*	ญี่ปุ่น
2011 - 2013	Prof. Naotaka Shinfuku	ญี่ปุ่น
2013 - 2015	Prof. Pichet Udomratn	ไทย
2015 - 2017	Prof. Shigenobu Kanba	ญี่ปุ่น
2017 - 2019	Prof. Afzal Javed	ปากีสถาน
2019 - 2021	Prof. Malcolm Hopwood	ออสเตรเลีย
2021 - 2024**	Prof. G. Prasad Rao	อินเดีย
2024 - 2026	Prof. Andi J. Tanra	อินโดนีเซีย

*ในปี ค.ศ. 2011 ได้เกิดปัญหาภายในของคณะผู้บริหาร AFPA ขึ้น โดย Prof. M. P. Deva และ Dr. Russell D'Souza ถือว่าวาระของคณะผู้บริหารชุดที่มี Prof. Naotaka Shinfuku เป็นประธานหมดลงแล้ว เนื่องจากแต่ละฝ่ายนับปีที่เข้าดำรงตำแหน่งไม่ตรงกันทาง Prof. Naotaka Shinfuku ถือว่าวาระของ AFPA เพิ่งมาได้รับการรับรองจากสมาชิกอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2009 จึงเกิดการแบ่งเป็น 2 กลุ่ม และปัญหานี้มาได้รับการแก้ไขจนเกิดความเป็นเอกภาพของ AFPA ขึ้นจากการประชุมในปี ค.ศ. 2013 ที่กรุงเทพฯ ด้วยการลงนามของนายกสมาคมจิตแพทย์หรือผู้แทนในประเทศต่างๆ ของทวีปเอเชีย ในเอกสารที่เรียกว่า “Bangkok Resolutions”⁴ ซึ่งผมขอแปลว่า “ปณิธานและข้อยุติที่กรุงเทพฯ”

**เนื่องจากสถานการณ์โควิด การเลือกคณะกรรมการบริหารรวมทั้งการประชุม WCAP จึงไม่สามารถดำเนินการแบบ on-site ได้ คณะผู้บริหารชุดนี้มี Prof. G. Prasad Rao เป็นประธาน จึงได้รับความเห็นชอบให้ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องไปอีก 1 ปี